
Zdá se, že Karlovka je za vodou

Univerzita Karlova před třemi týdny oznámila, že jako první vysoká škola v republice obdržela takzvanou institucionální akreditaci, a to v kompletní podobě. To znamená, že bude moci ve všem všudy kontinuálně pokračovat. Avšak budoucnost ostatních akademických institucí je zatím nejasná. A klíčové datum 31. srpna 2019 se přitom nezadržitelně blíží...

Ktomuto datu totiž novelizovaný zákon o vysokých školách stanovil, že všechny studijní obory nebo programy, které neměly před platností této legislativní změny stanovenu ještě delší časovou hranici než konec srpna příštího roku, musejí bez výjimky skončit. Jinak řečeno, každý program či obor, jemuž kdykoliv během tří let před daným termínem měla vypršet akreditace, může do této lhůty automaticky fungovat, ovšem ani o den více. Zákonodárce totiž počítal s tím, že během daného časového období projdou všechny vysoké školy novým systémem akreditačního řízení. Národní akreditační úřad (NAÚ), jenž nahradil někdejší Akreditační komisi, však zatím žádné větší množství žádostí neobdržel. Všechny vysoké školy mají podle zákona dvojitou možnost: buď zvolit institucionální akreditaci, nebo své studijní programy nechat akreditovat jednotlivě.

Poněkud nepřesný termín institucionální akreditace ve skutečnosti znamená, že vysoká škola od NAÚ obdrží akreditaci pro jednu nebo více takzvaných vzdělávacích oblastí, kterých je celkem 37. Po získání akreditace pro konkrétní oblast je pak na každé vysoké škole, aby si jednotlivé studijní programy akreditovala již interně.

Ale ani to není úplně všechno: „Akreditace se uděluje oblastem vzdělávání pro uskutečňování typu studijního programu. Zvláště se tedy uděluje akreditace bakalářská, magisterská a doktorská. To znamená, že Univerzita Karlova sice získala institucionální akreditaci pro všech třináct oblastí vzdělávání, o něž zažádala, ale ne ve všech oblastech pro všechny typy studijních programů, vysvětluje Jiří Smrčka z Kanceláře NAÚ.

Prakticky stoprocentní úspěšnost

Rada NAÚ nakonec UK neudělila požadovanou akreditaci jen ve dvou oblastech pro doktorský typ programu, a to u Sociální práce a u Mediálních a komunikačních studií. (Vzhledem k tomu, že v době uzávěrky tohoto čísla UN nebyl ještě zveřejněn zápis z příslušného jednání, na němž univerzita institucionální akreditaci získala, neznáme zatím ani důvody toho, proč v těchto dvou případech byla žádost zamítnuta.) „I přes tyto dvě výjimky se dá prakticky říci, že UK byla zcela úspěšná,“ podotýká J. Smrčka.

NAÚ má na projednání a následné schválení či neschválení studijního programu 120 dnů, na institucionální akreditaci pak 150 dnů. UK žádost podala 12. října minulého roku.

„Oproti původní žádosti nedošlo k žádným zásadním změnám. Jednalo se spíše o zpřesnění nebo vysvětlení,“ sděluje Radka Wildová, prorektorka UK pro koncepci a kvalitu vzdělávacích činností, a pokračuje: „Musím vyzdvihnout velice profesionální přístup, kterého se nám od NAÚ dostalo. Úřad za tímto účelem sestavil hodnotící komisi a dílčí komise. Jejich členové na naší univerzitě, včetně jednotlivých fakult, uskutečnili 59 návštěv. Pak univerzita dostala vyjádření, kde se zejména uvádělo, co je ještě potřeba případně doplnit.“ „Šlo hlavně o věci, které se týkaly konkrétního uskutečňování některých studijních programů v rámci určitých oblastí vzdělávání. Žádost, kterou UK připravila, byla na úrovni základní obecnosti pro všechny oblasti vzdělávání za každou z jejich fakult. Potom jednotlivé hodnotící subkomise žádaly například podrobné aktuální personální údaje nebo informace o tom, jakým způsobem daná fakulta plánuje personální rozvoj konkrétního studijního programu nebo třeba i zapojování studentů do vědy a výzkumu,“ doplňuje J. Smrčka.

Samotný proces vnitřní akreditace bude UK moci zahájit až po obdržení oficiálního rozhodnutí od NAÚ. Tuto akreditaci bude mít na starost Rada pro vnitřní hodnocení, jež se skládá z 27 členů, včetně 4 studentů. Hodnocení bude probíhat

ve čtyřech tematických panelech, s nimiž bude spolupracovat zhruba 150 konzultantů sdružených do jednotlivých pracovních skupin.

Hlavní vlna má teprve přijít

Spolu s touto pražskou univerzitou podaly žádost o institucionální akreditace koncem minulého roku ještě Masarykova univerzita v Brně a Univerzita Palackého v Olomouci. „Projednávání těchto dvou žádostí neustále probíhá. K jejich uzavření by mělo dojít během letošního jara," sděluje J. Smrčka.

Nedávno pak podaly žádosti o institucionální akreditaci také Univerzita Pardubice, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Vysoká škola ekonomická v Praze a Ostravská univerzita.

Sečteno podtrženo: Celkem o institucionální akreditaci tedy zatím zažádalo sedm veřejných vysokých škol, ovšem dohromady je jich u nás dvacet šest (z toho dvě neuniverzitní). Znamená to snad, že ty ostatní již půjdou cestou akreditací jednotlivých studijních programů, tedy nikoliv po linii institucionální akreditace?

I když nevím o tom, že by někdy některá veřejná vysoká škola oficiálně uvedla, že chce žádat jen o akreditace jednotlivých programů, z doposud podaných žádostí o ně se již dá leccos usoudit. (Zatím jich bylo podáno zhruba na tři sta.) „Žádosti o akreditace studijních programů přicházejí průběžně, ale nepřicházejí v takové rychlosti, jak jsme předpokládali. A u některých vysokých škol se zdá, že se rozhodly jen pro akreditace jednotlivých studijních programů. Před pár dny nám třeba Vysoká škola chemicko-technologická v Praze poslala velký balík žádostí o programovou akreditaci. Podobné je to i v případě Univerzity Hradec Králové. Z některých vysokých škol však zatím přišly jen žádosti v řádu jednotek, například od Západočeské univerzity v Plzni nebo od Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem. Proto předpokládáme, že hlavní vlna žádostí o akreditace nastane v nejbližších měsících. U většiny vysokých škol se proto nedá ještě odhadnout, jestli se vydají cestou institucionálních, nebo jen programových akreditací," analyzuje J. Smrčka. Zákon o vysokých školách totiž umožňuje i kombinovanou variantu, tedy že každá vysoká škola může podat jak žádost o institucionální akreditaci, tak jí nic nebrání v tom, aby zároveň průběžně žádala i o akreditace jednotlivých studijních programů. „Některé univerzity se už rozhodly pro tento kombinovaný způsob, a to Jihočeská, Pardubice, Ostrava a VŠE. To znamená, že v oblastech vzdělávání, kde tyto univerzity působí, jsou na tom opravdu dobře, připravily institucionální akreditaci a u těch ostatních půjdou cestou akreditace programové," říká J. Smrčka.

Jedním z důvodů dosavadního poměrně malého počtu podaných žádostí o akreditaci je i to, že na některých vysokých školách se v nedávné době změnilo vedení, a to může mít poněkud jinou představu o budoucí programové skladbě než vedení předešlé.

Hazard soukromých škol?

Pokud jde o soukromé vysoké školy (těch, které aktuálně fungují, je podle webu MŠMT nyní celkem 38), žádost o institucionální akreditaci doposud nepodala ani jediná. A žádosti o programovou akreditaci tyto privátní subjekty sice podávají, ale převážně jen na takové programy, které ještě nikdy neuskutečňovaly.

Jinak řečeno, žádosti o akreditaci nástupnických programů těch stávajících zatím také přišly převážně jen v řádu jednotek. Výjimku představuje pouze Metropolitní univerzita Praha. Ta k akreditaci předložila všechny své dosavadní studijní programy. „Vyzorovali jsme momentální trend, v němž se soukromé vysoké školy snaží uspět hlavně se žádostmi o akreditaci, se kterými neuspěly ještě v době, kdy existovala Akreditační komise. Vypadá to, že zkoušejí zjistit, jestli se kritéria při rozhodování nezmírnila a zdali tak pro ně nebude nyní jednodušší tyto akreditace získat," míní doktor Smrčka.

Vzhledem k ubíhajícímu času se tak nabízí otázka, jestli soukromé vysoké školy poněkud ne hazardují s dalším studiem svých současných studentů, když s „reakreditací" běžících programů otálejí.

„V případě soukromých vysokých škol však nejde o žádné velké množství studijních programů. Zpravidla se jedná jen o několik takovýchto programů, takže zátěž při posuzování akreditačních žádostí nebude nikdy zdaleka tak veliká, jako kdyby najednou všechny žádosti o akreditace studijních programů podala třeba Mendelova univerzita v Brně," komentuje J. Smrčka.

Co s obory?

Přestože v novém systému akreditací se objevila řada novinek, základní princip je i nadále shodný. „Jádro posuzování, pokud jde o programovou akreditaci, zůstává stejné, jako bylo v minulosti. Základem je proto i nadále postavit kvalitní studijní program a zabezpečit ho po personální stránce. U magisterského a doktorského studijního programu je pak ještě potřeba je opřít o nějaký solidní výzkum," přibližuje J. Smrčka.

To, s čím se ale všichni potýkají, je přechod z dosavadní struktury oborů a studijních programů na strukturu výhradně programů, které se na obory již dále nečlení.

Každá vysoká škola musí přijít na to, jak své stávající obory převést do studijních programů: Jestli z těchto oborů udělat nové samostatné studijní programy, nebo tyto obory sdružit do větších celků, které pak budou programy, byť případně s nějakým dalším vnitřním členěním.

„Ani jedna z těchto variant není ideální.

Když se jde cestou převádění oborů na programy, vznikají malé a oddělené studijní programy, z nichž každý musí být samostatně zabezpečen garantem. Druhá cesta, při níž vznikají jakési kvazispécializace, úplně neodpovídá zákonu. Ten totiž se studijním programem počítá jako se základní jednotkou vysokoškolského vzdělávání, jejíž vnitřní členění

je sice dáno studijními plány, ale nic ve smyslu zaměření nebo specializace legislativa nezná. Ovšem kromě toho, že studijní plán má být individuálním plánem pro každého studenta, je také vykládán jako jakýsi kolektivní plán pro skupinu studentů, která studuje podobně zaměřené volitelné předměty. Jde tedy o interpretaci zákona, která plně neodpovídá jeho formálnímu výkladu. Navíc se hledají spojující články mezi jednotlivými zaměřeními tak, aby se příliš široce nerozvíhaly a tím nedocházelo k rozměňování profilu absolventa, který musí být vždy jenom jeden. Nyní proto jde o hledání dobré praxe, a to jak na straně vysokých škol, tak NAÚ," objasňuje J. Smrčka.

Nemělo by jít jen o administrativní změnu

Nejenže jednotlivé školy nebo fakulty volí jeden z těchto dvou modelů, ale nic jim nebrání v tom, aby opět kombinovaly. Třeba Univerzita Hradec Králové v případě učitelství u bakalářských studijních programů zvolila cestu překlápění jednotlivých studijních oborů na studijní programy, a u magisterských studií šla naopak cestou jednoho studijního programu učitelství pro střední školy, přičemž jednotlivé aprobace jsou ve formě jakýchsi specializací. Když tedy například budoucí učitel angličtiny nastoupí do bakalářského programu anglický jazyk se zaměřením na vzdělávání, pokračuje pak v navazujícím magisterském programu učitelství pro střední školy.

A vlastní praxe Univerzity Karlovy?

„Provedli jsme velkou revizi stávajících studijních oborů i programů, aby se nestalo to, že je jen formálně převedeme do nových studijních programů. Naší snahou je tak vytvořit širší studijní programy i úplně nové studijní programy, které budou atraktivnější také z hlediska poptávky, naopak některé dále pokračovat nebudou. Takže příprava nové skladby programů pro nás rozhodně nebyla a ani nebude jen administrativní prací," uvádí profesorka Wildová.

A přestože standardní institucionální akreditace pro danou oblast platí deset let, je pak na každé vysoké škole, jakou „životnost" přidělí svým jednotlivým studijním programům.

„Tam, kde si nejsme v tuto chvíli úplně jisti, že v daném programu je zcela optimální personální obsazení, pan rektor trvá na tom, aby byla akreditace udělena na kratší dobu, a to zhruba jen na pět let. Kratší doba se má týkat také programů, u nichž se bude muset ještě řešit jejich další integrace nebo jsou navázány na nějaké evropské projekty," konstatuje R. Wildová.

Pravidla se zpřísnila

V metodice NAÚ se uvádí, že studijní předměty profilujícího základu, tedy jakési hlavní kurzy daného vzdělávacího programu, nesmějí být s výjimkou jednotlivých odůvodněných případů (laboratorní cvičení nebo i jiná praktická výuka či účast odborníka z praxe, kde si to charakter daného předmětu vyžaduje) vyučovány externími vyučujícími. To znamená, že tyto klíčové předměty nemůže vyučovat někdo, kdo nemá pracovní poměr na dané vysoké škole.

Zároveň se zde uvádí, že garanti základních teoretických předmětů se musejí podílet na jejich výuce, přičemž garantem musí být vyučující s vědeckou hodností (tedy docent či profesor) nebo doktorátem (Ph. D.). S touto povinností jsou tak spjata dvě významná negativa: V první řadě se vlastně brání tomu, aby se na vyučování podíleli externí odborníci, což u některých disciplín může být obzvláště omezující.

Například v případě práva bývají přístupy jednotlivých expertů tradičně podstatně odlišné. A za druhé tak zásadně skokově vzroste poptávka po doktorech, docentech nebo profesorech, které u některých oblastí ale produkují jen určité vysoké školy. Proč by pak měly nepřímo pomáhat konkurenci, tedy jiným vysokým školám, a „vyrábět" tyto akademické kádry jak na běžícím páse?

V metodice se také uvádí, že doslova není přípustné, aby ve studijním programu (takže včetně bakalářského) vyučoval vyučující s nižším než magisterským stupněm (vyjma oblasti Umění). To má být příspěvek k účasti odborníků z praxe ve vzdělávání, o níž se často hovoří? Například úspěšné zdravotní sestry mající „jen" titul bakaláře tak své zkušenosti na akademické půdě předávat nemohou.

Členové Rady NAÚ se na svém lednovém zasedání také shodli, že při posuzování jednotlivých žádostí o akreditaci je při hodnocení údajů o publikační činnosti jednotlivých vyučujících, uváděných v žádostech o akreditaci, potřeba přihlížet ke kvalitě odborných časopisů i z hlediska doporučení vyplývajících z jedné aktuální studie.

„Ke zpřísnění podmínek ale nedošlo.

Rada NAÚ jen uvedla, že považuje za závažný problém, pokud některé pracoviště funguje tak, že publikuje pouze ve svém vlastním časopise. Závěrem však není, že by se taková publikační činnost v akreditačním řízení nezapočítávala. Filozofie publikační činnosti tak i nadále zůstává stejná," tvrdí J. Smrčka.

Připravuje se novela?

To, že podstatné části studijních programů a oborů vyprší platnost s koncem srpna příštího roku, znamená, že jejich studenti budou muset pokračovat v programech nových.

Jako řešení toho, aby k této situaci vůbec nemuselo dojít, už dávno navrhovala Rada vysokých škol přijmout jednoduchou technickou novelu vysokoškolského zákona.

V ní by se uvádělo, že tito studenti mohou v daných programech ještě dostudovat. Doposud se však nenašel nikdo, kdo by v parlamentu tuto novelu předložil, včetně žádného z vedení ministerstva školství, respektive vlády.

Obrátili jsme se proto na předsedu Podvýboru pro vědu a vysoké školy Poslanecké sněmovny Karla Raise (ANO 2011) s otázkou, jestli se nepřipravuje návrh novely zákona o vysokých školách, jenž by platnost akreditace těchto programů nebo oborů prodloužil až takzvaně na dostudování. A pokud ne, proč.

„Ve věci prodloužení akreditací jsem v minulosti několikrát interpeloval tehdejší ministryni školství Kateřinu Valachovou (ČSSD). Vždy se mi dostalo odpovědi, že vše je ošetřeno a není důvod k obavám.

Nejen já, ale i zástupci reprezentací vysokých škol jsme tento přehnaný optimismus paní ministryně nesdíleli. Jak se nyní ukazuje, oprávněně. Dle mého osobního názoru je třeba situaci urychleně řešit.

V této souvislosti bude zřejmě nutné novelizovat současné znění zákona. Věřím, že nové vedení MŠMT na řešení již intenzivně pracuje," odpověděl profesor Rais. A času skutečně není nazbyt. Protože jak z výše uvedených aktuálních údajů vyplývá, podstatná část vysokých škol žádosti o akreditace buď ještě vůbec nepodala, nebo jen v malém množství.

A i když tak většina škol v nejbližších týdnech a měsících zřejmě učiní, kapacity NAÚ nejsou samozřejmě neomezené. „Žádosti, které NAÚ obdrží, se snaží zpracovávat co nejrychleji tak, aby nevznikala žádná zbytečná prodleva. Pokud se ale najednou nahromadí několik set žádostí, tempo projednávání se samozřejmě zpomalí," souhlasí J. Smrčka.

Nemusí existovat ani alternativa

Vysoká škola se musí postarat o to, aby každý její student (pochopitelně jediné tehdy, když si plní předepsané studijní povinnosti) dostudoval ve stejném nebo alespoň v co nejvíce podobném studijním programu, a to na dané či na jiné vysoké škole. A zároveň by měl v tomto dalším programu dostudovat za těch samých nebo co nejbližších podmínek, které byly stanoveny, když byl k danému studiu přijat, respektive za nichž doposud studoval. Takže v lepším případě bude muset takovýto náhle bezprizorní student jít studovat jinam, třeba i na druhý konec republiky, kde již mají akreditovaný obdobný studijní program, anebo, v tom horším případě, nebude mít, kam by se vrtnul.

Protože samozřejmě na našich univerzitách existují i natolik jedinečné programy, které prostě nemají a zřejmě ani nebudou mít přijatelnou alternativu kdekoli jinde v republice.

„Máme ještě zhruba rok, což je poměrně dlouhá doba na to, aby se vše podařilo zvládnout, tedy že nedojde k takovýmto extrémním případům," podotýká doktor Smrčka.

Někdo si tak může říci, že NAÚ pak v takovéto tísnivé situaci raději přimhouří oko a akreditaci udělí, i když jinak by to zřejmě neudělal, a to jenom proto, aby nedošlo k soudním žalobám nebo třeba nenastaly i nějaké studentské bouře. Ovšem i když pomineme hledisko tolik proklamované kvality, co NAÚ rozhodně nijak neovlivní, je ta skutečnost, jestli daná vysoká škola žádost o příslušnou akreditaci podá včas a zdali vůbec!

Řešením má být plán

Nicméně i když se nové programy podaří včas akreditovat a také ostatní vysoké školy na tom budou podobně jako UK, je nutné ještě vyřešit formální přechod posluchačů starých programů do těch nových, v nichž budou moci dostudovat.

Řešením má být to, že dosavadní studijní program nebo obor bude přiřazen jako samostatný studijní plán do nového studijního programu. A vysoké školy mající institucionální akreditaci si navíc mohou samy v dané oblasti vzdělávání tento plán i v rámci toho kterého studijního programu akreditovat.

V každém případě ale musí každý takovýto staronový student znovu projít přijímacím řízením. Jen formálně, tedy bez samotné zkoušky. Ovšem bez nárůstu administrativy se to nikde jistě neobejde. „Samozřejmě že legislativní úprava by byla administrativně jednodušší pro nás i pro studenty. Pokud k ní však nedojde, studijní plány kopírující končící studijní programy nebo obory mohou být v rámci univerzitní akreditace schvalovány spolu s novým studijním programem, a to na dostudování. Takže pokud se ukáže, že nový studijní program není úplně kompatibilní s tím předešlým, student ten starý může i tak de facto dostudovat," potvrzuje profesorka Wildová a dodává: „Každý studijní program, který půjde do naší Rady pro vnitřní hodnocení, musí mít zároveň uvedeno, na který program navazuje nebo se kterým programem je kompatibilní, anebo že jde o úplně nový program." V optimálním případě by měly vysoké školy o nových studijních programech informovat veřejnost tradičně už na podzim. To znamená letos! „Pro nástupce tři sta dvaceti programů, které skončí, máme reálnou šanci v září vypsát řádné přijímací řízení. Pro dalších zhruba čtyři sta dvacet, kterým k danému datu akreditace ještě neskončí, budeme přijímací řízení vypisovat postupně," říká R. Wildová.

A nejzazší termín, kdy může získání akreditace ještě mít teoreticky vliv na skladbu funkčních studijních programů v následujícím akademickém roce? Zřejmě červen příštího roku...

Každá vysoká škola musí přijít na to, jak své stávající obory převést do studijních programů.